

บทคัดย่อ

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาจุดผ่านแดนถาวรภูู่และการค้าชายแดนที่ผ่านมามีส่วนมากให้ ความสำคัญในเรื่องเตรียมความพร้อมในการยกระดับจุดผ่านแดนจากด่านผ่อนปรนชั่วคราวมาเป็นจุด ผ่านแดนถาวรเพื่อให้เกิดการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ชายแดน แต่การวิจัยนี้ สนใจว่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลอย่างไรกับผู้คนในพื้นที่ชายแดนตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อคือ 1) ศึกษาความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านม่วงเจ็ดต้นและชุมชนใกล้เคียงในตำบล ม่วงเจ็ดต้น ที่มีความเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรภูู่ 2) การค้าชายแดนส่งผล อย่างไรบ้างต่อชุมชนทั้งสองฝั่งและ3)ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำแผนพัฒนาจุดผ่านแดนถาวรภูู่ให้เป็นตลาดการค้าชายแดนที่จะช่วยให้ประชาชนอยู่ดีมี สุขควรเป็นอย่างไร การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Method Design) แบบ Parallel Mixed Method เป็นการใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) คู่ขนานไปกับ วิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Method) วิธีการเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ทั้งสิ้น 43 คน วิธีการเชิงปริมาณเก็บแบบสอบถามจากตัวแทนครัวเรือน 7 หมู่บ้านในตำบลม่วงเจ็ดต้น จำนวน 300 ราย ส่วนการเก็บข้อมูลที่ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนาอย่างไม่ เป็นทางการผลการวิจัยพบว่าชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 50.70 มีความอยู่ดีมีสุข รองลงมา ร้อยละ 38.00 ไม่มีความสุข รองลงมาคือ ไม่ทราบ ไม่ให้คำตอบ ร้อยละ 7.70 พออยู่ได้หรือมีความอยู่ดีมีสุขปานกลาง ร้อยละ 2.00 และ ไม่ค่อยมีความสุขร้อยละ 1.70 เมื่อ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความอยู่ดีมีสุขของประชาชนจำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคลครอบครัว และชุมชนด้วยด้วยตารางไขว้ (Crosstabulation) และสถิติไคสแควร์ (χ^2) ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรที่ตั้งบ้านเรือน มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 (χ^2) = 5.128 Sig.= 0.024) หมายความว่าความอยู่ดีมีสุขขึ้นอยู่กับที่ตั้งบ้านเรือน กล่าวคือ ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านติดด่านจะมี สัดส่วนของผู้ที่มีความสุขในระดับปานกลาง/ดี สูงกว่ากลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้านไม่ติดด่าน คิดเป็น ร้อยละ 66.0 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 52.0 ตามลำดับ การศึกษาเชิงคุณภาพพบว่าชาวบ้านในชุมชน ชายแดนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแม้จะไม่สมหวังบ้างกับการพัฒนาด่านภูู่และการค้าชายแดนในปัจจุบัน แต่คาดหวังว่าการตั้งด่านจะเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานในอนาคต ความอยู่ดีมีสุขของชาวบ้านใน ปัจจุบันไม่ได้เกิดจากการมีด่านหรือการมีตลาดการค้าชายแดนโดยตรง แต่เกี่ยวข้องกับการประกอบ อาชีพเกษตรกรรมที่ประสบกับปัญหาภัยแล้งมาหลายปี ทำให้มีหนี้สินมากขึ้น ความอยู่ดีมีสุขของ ชาวบ้านในปัจจุบันคือการต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การมีด่านถาวรทำให้ภูู่เป็นที่รู้จัก มากขึ้นชาวบ้านมีความภูมิใจว่าภูู่เป็นพื้นที่ที่รัฐบาลและจังหวัดให้ความสำคัญการถูกผนวกกรวมเป็น ส่วนหนึ่งของการพัฒนามาซึ่งความอยู่ดีมีสุขทางอัตวิสัย (Subjective wellbeing) การค้า ชายแดนบริเวณด่านถาวรทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและลบต่อชุมชนชายแดนทั้งไทยและลาว ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีการพัฒนาด้านกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้การ

เดินทาง และการคมนาคมขนส่งสะดวกสบายมากขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่าถนนบางช่วงชำรุดโดยเฉพาะในบริเวณใกล้ด่านไทยและการที่ถนนดีขึ้นทำให้มีอุบัติเหตุมากขึ้น 2) ด้านเศรษฐกิจ พบว่าในฝั่งไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศค่อนข้างดี ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้าลาวแต่ในระดับท้องถิ่น พบว่า การค้าชายแดนบริเวณด่านไม่ได้คึกคักเหมือนช่วง 2 ปีแรกที่เปิดด่าน ปัจจุบันชาวบ้านทั้ง 2 ฝั่งกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจจากภัยแล้งและการค้าชายขอบเขา 3) ด้านสังคม วัฒนธรรมการมีด่านทำให้การเดินทางข้ามแดนสะดวกสบายขึ้น ชุมชนไทยใกล้ด่านมีความรู้สึกปลอดภัย มีการจ้างงานระหว่างประเทศถูกกฎหมาย มีแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกัน เช่น การรื้อฟื้นประเพณีผูกเสี่ยวและตักบาตรสองแผ่นดิน แม้ชุมชนชายแดนจะมีวัฒนธรรมร่วมกันแต่พบว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมไทยในชายแดนลาวมีมากกว่า อย่างไรก็ตามพบว่ามีชาวบ้านบางส่วนคิดว่าด่านถาวรมีลักษณะเป็นกำแพงมากกว่าสะพาน เนื่องจากความซับซ้อนของเงื่อนไขและขั้นตอนทางพิธีศุลกากรทั้งสองฝั่งทำให้ทั้งคนไทยและคนลาวไม่นิยมข้ามแดนมาค้าขายผ่านด่านภูตู โดยเฉพาะคนลาวเลือกไปด่านอื่น เช่น จุดผ่อนปรนชั่วคราวมหาสารคาม เพราะสามารถข้ามไปได้สะดวกและไม่ต้องเสียภาษีสูงเหมือนภูตู ด่านท่าลี่จังหวัดเลยเป็นอีกด่านที่ชาวลาวนิยมเนื่องจากมีความทันสมัยกว่าด่านถาวรภูตู ในการจัดทำแผนพัฒนาจุดผ่านแดนถาวรภูตูให้เป็นตลาดการค้าชายแดนที่จะช่วยให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขนั้น ผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม-วัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎระเบียบ และ ด้านสภาวะแวดล้อม (PESTEL) การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำเสนอ 3 ภาพของการพัฒนาภูตูใน 10 ปีข้างหน้า มีการวิเคราะห์ ศักยภาพ พื้นที่ องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นมีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร รวมทั้งวิเคราะห์ถึง โอกาสและอุปสรรคที่จะทำให้บรรลุภาคทัศน์ที่ต้องการ ผลการวิเคราะห์พบว่าภูตูเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนา ขณะเดียวกันในปัจจุบันเริ่มมีการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงานที่จะผลักดันภูตูให้มีทิศทางทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความต้องการของพื้นที่เป็นหลัก ในการวางแผนการพัฒนาภูตูให้เป็นไปตามภาพอนาคต เพื่อให้ภูตูไม่เกิดสถานการณ์เป็นแบบภาพที่ 1 คือ “ค้าขายเจียบเหงา ภูตูจับเจ้าอมทุกข์” แต่จะเกิดเป็น ภาพที่ 2 “ระบบนิเวศน์น่าอยู่ ภูตูพอยู่พอกิน” นั่นคือการวางแผนที่เน้นเรื่องระบบนิเวศน์และการค้าชายที่ไม่ต้องได้กำไรมากมายแต่พอยู่ได้ในระดับท้องถิ่นหรือระดับชายแดนไทยลาวแบบเดิม ในขณะที่ ภาพที่ 3 คือ การทำให้ “ภูตูอยู่ดีมีสุข ค้าขายคึกคัก สู่หลักด่านสากล” นั้นจะต้องมุ่งสู่ความเป็นสากลและประโยชน์จากทางเศรษฐกิจ และสังคมที่จะได้รับการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคอาเซียนที่ไม่เน้นเฉพาะชายแดนไทยลาว แต่มองกว้างออกไปถึงจีน เวียดนาม พม่า สิงคโปร์ เป็นต้น การวางแผนพัฒนาภูตูและการค้าชายแดนต้องคำนึงถึงข้อมูลความเป็นจริงในพื้นที่ ความต้องการการพัฒนาและความสมดุลของการพัฒนาทางสังคม และเศรษฐกิจ การเมือง กฎระเบียบและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในชุมชนชายแดนมีทั้งที่เหมือนและต่างจากผู้คนในชุมชนทั่วไปในส่วนที่ต่างคือการมีด่านถาวรและการค้าชายแดนทำให้ผู้คนทั้ง 2 ฝั่งได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันแต่

การพัฒนาการค้าชายแดนของทั้ง 2 ฝ่ายจะก่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขได้อย่างแท้จริง ต้องเป็นการพัฒนาที่กระจายผลประโยชน์ให้คนในชายแดนได้รับอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

คำสำคัญ: จุดผ่านแดนถาวรภูตู๋, การค้าชายแดน, ความอยู่ดีมีสุข

ABSTRACT

The studies on the development of Phu Doo International Point of Entry and Border Trade usually focused on the preparation for upgrading the crossing point from temporary to the permanent one in order to encourage trade, investment and tourism in border areas. However, the 3 objectives of this research, which focused on the development impact on people in border areas, were to: 1) study the wellbeing of people living in Muang Jet Ton village and nearby communities in Muang Jet Ton sub-district that were related to the border trade at Phu Doo International Point of Entry 2) study the impact of border trade on the communities on both sides of the border, and 3) prepare the useful suggestions, for the communities and relevant agencies working on border trade development plan for Phu Doo International Point of Entry, on the wellbeing of the people. Mixed method design, Parallel mixed method of both quantitative method and qualitative method was used in this research. Data were collected from interviewing 43 Key Informants for qualitative method, and from 300 people living in 7 villages in Muang Jet Ton subdistrict for quantitative method, whereas the data in Laos were collected by participation observation and informal interviews. The results showed that: half of the sampling group or about 50.70% were well, 38.00% were not well, 7.0% unknown (no answer), 2.00% were alright, and 1.70% were not so well. Analyzing the relationship between the wellbeing of people, classified by personal variables, and the communities with Crosstabulation and Chi-square (χ^2), the results showed that: the variable of house location was less than significant level 0.05 ($\chi^2 = 5.128$ Sig.= 0.024 which meant that wellbeing of the people depended on where their houses were located. The level of wellbeing of people living in the village next to the crossing point was moderate/good (66.0%) which was better than people in the villages not adjacent to the crossing point (52.0%). The results of qualitative study showed that: People living in the communities in the border areas were pretty well. They might not be very satisfied with the development of Phu Doo International Point of Entry and border trade now, but, hopefully, this border point would benefit the next

generations. Their wellbeings nowadays were not directly from the presence of the border point or the border trade, but were related to their agricultural occupation. They had faced problems for many years with drought and more debts. Their wellbeing would be adapting to current situation. Presence of International Point of Entry made Phu Doo more well known, and received significant attention from the Government and the Province. Being a part of development plan has brought in the subjective wellbeing. Border trade at permanent crossing point had both positive and negative impacts on border communities of both Thailand and Laos: 1) Infrastructure: Physical development and infrastructure made the travelling and transports more convenient. However, there were some damaged parts of the roads, especially, close to the border of Thailand, while improved roads caused more accidents. 2) Economics: Overall economic development in Thailand was quite good, with positive trade balance over Laos. However, locally, border trade was not as active as the first 2 years that the border point was just opened. People on both sides had experienced economic problems from drought and low trading volume 3) Socio-Cultural: The border point made crossing border more easily. People living in the communities close to the border point felt safe. Employees from the other Country had been hired legally. There were cultural exchanges, such as: restoration of tradition; Phuk Siao (bonding friendship) and Tak Bat Song Paen Din (alms offering in two Lands). Though the communities on both sides shared cultures, it seemed that Thai culture influenced over Laos border. However, some people thought that this permanent crossing point was more of a wall than a bridge because of the complicated conditions and customs formalities which made both Thais and Laos people preferred to use other crossing point than Phu Doo. Lao people chose to use other crossing points, such as: Maharat Point, as the crossing there was more convenient and the taxes was less than at Phu Doo. Thali Crossing Point, Loei province, more modern than Phu Doo, was another point that Lao people liked to go. To prepare the development plan for Phu Doo International Point of Entry to become a border trade market that would help bringing wellbeing to people, all involved should have comprehensive analysis of the data (PESTEL - Political, Economic, Socio-cultural, Technology, Environmental and Legal). At the workshop, the stakeholders presented 3 pictures of Phu Doo development in the next 10 years. Analysis of potential, area, organization and relevant agencies to understand about the Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats (SWOT analysis) were conducted to achieve the desired future scenario. The analysis results

showed that Phu Doo was the area with high potential for development. Meanwhile, there has been a collaboration among several agencies to push the development of Phu Doo in a direction that would mainly respond to the needs of the area. Development planning for Phu Doo as per the future scenario, in order not to enter into the situation like Picture 1 “Sluggish market, Miserable Phu Doo”, but like Picture 2 “Livable ecosystem, Self-sufficient Phu Doo” should be the plan focusing on ecosystem and trading that would not require high profit just sufficient for living locally or like the traditional Thai-Lao borders’ life. To achieve the scenario in Picture 3 “Phu Doo wellbeing, Brisk trade, Path for international trading”, the plan had to aim for internationalization. The economic and social benefits gained from regional gathering should not focus only Thailand and Laos, but also include China, Vietnam, Myanmar, Singapore. etc. Development planning for Phu Doo and Border Trade must consider the facts of the area, development need, as well as the balance of social, economic, political, legal, natural resource and environmental development. The wellbeing of people in border communities was both the same as and different from the people in other communities. The difference was that the presence of permanent checkpoint and border trade allowed people on both sides to share benefit from using the area and exchange of cultures. However, to create wellbeing, the development of border trade on both sides must distribute the benefits to the people in border areas thoroughly and fairly.

Keywords: Phu Doo International Point of Entry, Border Trade, Wellbeing